

3.15 Zahraniční politika Česka

D. Hána, L. Pavelková

Klíčové pojmy: zahraniční politika, mentální mapy, prostorové preference, Česko

Vzdělávací cíl: Žáci vytvoří mentální mapu, která je obrazem jejich percepce prostoru z pohledu významu států světa v české zahraniční politice.

Potřebný čas: 45 minut pro zpracování mentální mapy

Pomůcky: pro každého žáka tužky či pastelky pro tvorbu kartogramu se škálovou legendou a slepou mapu světa (nejlépe v kartografickém zobrazení s důrazem na evropské státy, které budou zřejmě u žáků v preferencích dominovat)

Struktura a organizace hodiny:

Celá aktivita má evokační charakter – slouží jako vstup do tématu zahraniční politiky a mezinárodní integrace. Zjišťuje představy (často prekoncepty) žáků o sledované problematice, nikoli jejich znalosti.

Jádrem hodiny je tvorba mentální mapy. V odborné literatuře se vymezují různé jejich typy (podrobněji kapitola 2.3.1.3), zde žáci tvoří mapu gouldovského typu. Ten je založen na předpokladu, že představy o prostoru u každého člověka ovlivňují jeho prostorové preference. Jsou syceny nejen ověřenými fakty, ale i různými dojmy, pocity a neověřenými zprávami, které nemusí odpovídat skutečnosti. Subjektivně vytvořené představy o kvalitě života v různých regionech mohou pak ovlivnit například výběr lokalit při stěhování za prací či bydlením.

Prostorové preference se zjišťují například zákresem preferovaných regionů do podkladové mapy. V této aktivitě žáci tvoří mentální mapu podle jimi předpokládaného významu států světa v české zahraniční politice.

Pro správný průběh a hodnotné výsledky mentálních map žáků je nezbytně vyžadováno zadání aktivity jasným, stručným způsobem bez informací o tom, co budou žáci s výsledkem dále dělat.

- ▶ Učitel žákům sdělí pouze téma hodiny (zahraniční politika Česka) a její cíl, tj. každý žák vytvoří svoji mapu světa, která bude sloužit k reflexi jeho dosavadního poznání (nejde o test znalostí). Vyzve žáky, aby ve slepé mapě světa, kterou obdrželi, označili státy, které považují za důležité pro českou zahraniční politiku.
- ▶ Vhodné je rovněž poznamenat, že zahraniční politiku vymezujeme v širším slova smyslu. Zařazujeme do ní tak i aktivity týkající se například prosazování zájmů Česka, budování dobrého jména státu, zajištění stability a bezpečnosti, zahraniční obchod.
- ▶ Více informací by učitel žákům neměl sdělit. Rovnou může zmínit, že záleží pouze na jejich uvážení, a proto nebude odpovídat na další otázky. Důvodem je to, aby otázky jednotlivých žáků neovlivnily uvažování ostatních. Je sice pravděpodobné, že se nějaký dotaz či hlasitý komentář stejně objeví, snahou je ale tyto vlivy na práci jednotlivých žáků omezit na minimum.

V další části hodiny jsou žáci rozděleni do několika skupin po 5 až 10 žácích (větší počet je důležitý pro tvorbu kartogramu i závěrečnou prezentaci a diskuzi).

- ▶ Každá skupina obdrží novou slepou mapu, do které formou kartogramu znázorní rozdíly prostorových preferencí členů skupiny. Dopředu je vhodné učitelem stanovit

kategorie legendy, aby byly mapy všech skupin vzájemně srovnatelné. Například v případě skupin o 10 žácích mohou být zvoleny tyto kategorie četnosti preferencí: 1–3, 4–7, 8–10; 0 je vždy kategorií bez zákresu do mapy, daný stát tak zůstane prázdný. Vhodné je rovněž určit jednotnou škálu odstínů, která odpovídá těmto kategoriím (tj. počtu zakreslení jednotlivých států v individuálních mapách). Nutné je, aby žáci žádný stát z mapy nevyřazovali a zakreslili vše, co mají v individuálních mapách. Po dokončení kartogramů skupina prodiskutuje z obecnějšího hlediska své prostorové preference, například proč volili především daný typ států.

Následně by měly jednotlivé skupiny prezentovat své mapy s kartogramem a ve společné diskuzi ostatním zdůvodnit, proč určité státy získaly vyšší preference než jiné. Diskuze by měla končit výslednou úvahou, jaké by byly důsledky představené orientace zahraniční politiky Česka.

- ▶ Tuto závěrečnou část lze pojmout i jako obhajobu prezentace koncepce zahraniční politiky Česka jednotlivých skupin. Při obhajování vizí jednotlivých skupin by ostatní žáci měli uvádět argumenty, které by mohly danou koncepci zpochybnit. Diskuze by měla končit úvahou, který politický směr by bylo možné dané skupině přiřadit. Žákům tak vytváříme podmínky k tomu, aby získali představu o složitém procesu utváření zahraniční politiky a tvorby státních koncepcí.

Na závěr aktivity učitel sdělí žákům základní fakta o české zahraniční politice. Míra detailu závisí na čase – lze například na tomto místě prezentovat pouze základní údaje a v následující vyučovací hodině se k tématu vrátit a probrat detailněji. Následně učitel promítne mapu se zakreslenými státy, které jsou pro českou zahraniční politiku důležité (doporučujeme využít specializovanou mapu na téma mezinárodní integrace ze souboru map tohoto projektu). Tuto mapu pak jednotlivé skupiny porovnají se svými kartogramy a odpoví na otázku, jaké jsou největší rozdíly mezi učitelem prezentovanou mapou a jejich kartogramem, rozdíly se také pokusí zdůvodnit.

- ▶ Důvody mohou být následující (objevit se ale mohou i další aspekty):
- ▶ **známost států:** preference mediálně známých států (jsou často ve zprávách), případně států, o kterých se žáci nedávno učili v geografii
- ▶ **rozdíl mezi jádrem a periferií:** rozdíl jak v Evropě, tak ve světě (viz mapový list zachycující nerovnoměrný ekonomický a sociální rozvoj); preference spíše významnějších jádrových zemí; rozdíl by tak mohl být například mezi Francií a Španělskem, mezi Evropou a Blízkým východem
- ▶ **prostorovou blízkost:** preference země Evropy oproti jiným kontinentům (např. Německo vs. Japonsko); častější zastoupení sousedních států než vzdálenějších (např. Německo vs. Francie, Rakousko vs. Švýcarsko); rozdíl mezi četností zákresu USA (případně Spojeného království, Kanady) na jedné straně a Austrálie na druhé straně (zemí stejného kulturního okruhu a stejné míry rozvoje, ale zcela odlišné vzdálenosti od Česka)
- ▶ **společenská či historická blízkost,** která je určitou podskupinou prostorové blízkosti: žáci zřejmě vždy zaznačí Slovensko, které bude možné porovnat s četností zákresu sousedního Polska.

Na úplný závěr učitel seznámí žáky s konceptem mentálních map³² a jejich možným využitím nejen v politické geografii. Žáci by také měli dostat prostor vyjádřit se k tomu, jak se jim s mapou pracovalo, jaké otázky jim při tom vytanuly na mysli, zda je něco zaujalo v rozdílech mezi jejich mapou a mapou promítnutou učitelem atd.

Pro učitele je tato diskuze i celá aktivita zdrojem poznání o představách i znalostech žáků čili východiskem pro plánování následných hodin.

³² Seznámení žáků s tím, co jsou mentální mapy a k čemu slouží, by mělo následovat až po provedení aktivity v rámci její reflexe, aby tyto znalosti žáky při práci neovlivňovaly.